

S Z E M T Ő L
S Z E M B E

*Rádiós beszédek
és alkalmi
előadások*

J Ó Z A N M I K L Ó S

Minerva kiadása, Kolozsvár 1943

Felige: „A gyülekezetben inkább akarok öt szót
szólni értelemmel, hogy egyebeket is tanítsak, hogynem
mint tízezer szót szólni idegen nyelvel.“

1 Cor. XIV. 19.

Felelős kiadó: Józsa Miklós.

Minerva Rt. Kolozsvár. 2802.

Nyomdai f. v.: Major József.

Áldás-kivánattal:

Kunyhók népének –
Paloták lakóinak ...

I.

RÁDIÓS BESZÉDEK

„Szemtől-szembe.“

*„Most látunk tükör
által és homályos be-
széd által, de akkor
szemtől-szembe . . .“*

1. Korinthus XIII. 12.

Kedves Testvéreim! — Az Isten, az örök Teremtő, azért ruházott fel minket testi és lelki tulajdonságokkal, hogy mi ezek révén egy külön világot alkothassunk magunknak. Egy külön világot, amelyben mégis minden mintegy párhuzamosan halad azzal az alkotással, amely az Ő kezeiből került ki. Isten világa és az ember világa tehát e szerint nem is állhat szöges ellentétben egyik a mással. Inkább azt mondhatnók, hogy egymást kiegészítik. Az ember világa alsóbbrendű világ; az Isten világa felsőbbrendű világ. Az egyiket a másik nélkül nehéz volna megérteni. Az egyik a tervezet: a másik a kivitel. Az egyik a kiindulási pont: a másik a megérkezés. Az egyik az álom világa: a másik a beteljesülés.

Ez az elgondolás ilyenkor — az Újesztendő első napjaiban — méltán foglalkoztat bennünket; mert eszmélkedésre indítja a mindennapi élet ezer gondja és sivár küzdelmei között forgolódo lelket. Szeretnénk tisztán látni: s helyeztünk a teremtmények végtelen sorozatában felismerve, ragaszkodni óhajtanánk az általunk kitűzött örök ideálhoz, amely idelent a boldog-

ságban, odafent pedig az üdvösségben leli magyarázatát.

A nagy apostol is így ítéli meg az emberi sorsot. A hit szemével tekint maga körül. Az élő reménység szálaival köti egybe az eget és a földet. S az isteni szeretet áldozati oltárát állítja oda romolhatatlan kincs gyanánt tanítványainak és követőinek lelki szeméi elé. S ezenközben olyan tisztán és szépen magasztalja földi létünk és keresztényi mivoltunk alapvető törvényét, hogy kénytelenek vagyunk az ő mesteri megállapításai előtt feltétlenül meghajolva, neki mindenben igazat adni.

Igen! „A szeretet soha el nem fogy...” Hol tanulta az írásmagyarázó ezt a szavakba alig foglalható bölcseséget? Kihez járt iskolába? Vagy talán elegendő volt az Úr Jézussal a damascusi úton történt misztikus találkozása arra, hogy a lelke gyökeréig megrendülve és átalakulva, magáévá tegye a megváltásban rejlő gyönyörű gondolatot s azt élvezve, mások számára is kívánatossá és hozzáférhetővé tenni igyekezzék?! — Nézetem szerint ez volt az a fordulópont az ő életében, amelyhez egyszer minden Isten által küldött igazi apostolnak, sőt minden egyes hívő léleknek el kell jutnia. Nem tanácskozott többé „testtel és vérrel”, hanem felajánlotta magát, hitét — tudását — töretlen akaratát, munkabírását és rettentetlen bátorságát a krisztusi eszmék szolgálatára, Isten országának megépítésére itt a földön. Az alsóbbrendű világ csak munkatér volt az ő számára, ahonnan kiindulva először önönmagában épített fel egy felsőbbrendű világot, amelynek áldásait és jótéteményeit az általa alapított gyülekezetek lelki életére kisugározni törekedett. Meg volt

győződve arról, hogy az ő munkája nem hiábavaló az Úrban s gazdagon megjutalmazva érezte magát abban a hűségben és odaadásban, amellyel kipróbált hívei a megértő lélek erejével melléje állottak s vele együtt készek voltak szenvedni az igaz ügy diadaláért.

Ez a bensőséges szent viszony közte és a gyülekezetek között fennállott akkor is, amikor személyesen nem jelenhetett meg hívei körében. Az élőszo varázsát méltán pótolhatták azok az eszméletű és egyúttal gyakorlati irányú levelek, amelyek az életbölcsesség gazdag tárházai a keresztény világban mind a mai napig; mert egyes mondásait a modern kultúra mesterei se igen tudnák túlszárnyalni. Példa reá éppen az *első* korinthusi levél XIII. fejezete, melyben az isten-és emberszeretet mindenhatóságát dicsőíti. Aki így írt, így beszélt, így élt és így is cselekedett, az méltán elmondható vala magáról — ha mindjárt szívének legszentebb óhajta gyanánt is — „Élek többé *nem én*, hanem él bennem a Krisztus!...”

Ebben keresem, és ebben látom én, kedves Testvéreim, azt a magasabbrendűséget, amely összhangban áll a keresztény Anyaszentegyház alapító Nagymesterének, az örök Tanítónak életfomájával. A kereszténység nem külső keret, amelyhez illik a tanítványnak szolgálólag alkalmazkodnia. A kereszténység a kép maga, amelyet nekünk kell belső tartalommal, színnel, étellel, vallásos ihlettel, alázattal és csodatévő cselekedettel megtöltenünk. A kereszténység nem az én ruhám, vagy külső díszem, amelyet esetleg föl is cserélhetek... Nekem magamnak kell a kereszténység örökszép tanaihoz és erkölcsi igazságaihoz igazodva Istennek tetsző,

kedves, szép és igaz életet élnem, hogy amidőn — egyszer akkor — az én Alkotómmal szemtől-szembe fogok állani, ne kelljen az Ő szent színe előtt szégyent vallanom.

Itt alant még találhatok mentséget akár az emberek, akár a saját lelkiismeretem előtt. Megnyugtathatom magamat azzal az ős római principiummal, hogy „tévedni emberi dolog“... Azt is mondhatom, hogy jövőmondásokra támaszkodva, nem tudtam, és előre nem is gondolhattam, hogy ezek ellentétben állhatnak az örök Teremtő akaratával, egy felsőbbrendű világ követelményeivel; hiszen manapság is igen sokan hitelt adnak a jóslásoknak, az Isten nélkül való mendemondáknak, amelyek igen gyakran megzavarják a könnyenhívők lelki egyensúlyát s hátráltatják a népek és nemzetek közt annyira óhajtott testvéries jó viszony és kölcsönös bizalom megszilárdítását. Hamis tükört tartunk a világ szeme elé, amelyben torzítva vannak az események s a nyelv, az élő beszéd is — talán még ma is — a magasabb diplomáciában csak arra jó, hogy szép lepelbe takargassuk gondolatainkat... „Most látunk tükör által és homályos beszéd által.“ Az egyik megzavarja tiszta látásunkat, a másik elaltatja lelkiismeretünket; s ahelyett, hogy a tudás gyümölcseinek élvezetében tökéletes beteljesedést nyújtana nekünk, még azt a kevés örömet is megkeseríti számunkra, ami pedig bennünket, mint Isten gyermekeit, — az Ő teremtett világában, csakugyan megillet.

Tegyünk róla, Kedves Testvéreim, hogy ez a zürzavaros állapot végre-valahára megszűnjék közöttünk. Az egyes ember lelkivilágában, és a keresztény családokban, s nem kevésbé a ma-

gyar nemzeti társadalomban is. Mi magunk vagyunk az okai annak a sok békétlenségnek, amelynek szomorú jeleivel manapság mindenfelé találkozunk. Szép a tanulásból való ismeret, a tudás kincse; de csak akkor, ha az nem csupán felvilágosít, hanem egyúttal az egyéni jellem megszilárdításához is hozzájárul. Szép a nyelvek beszéde, amely katonai fegyelemmel sorakoztatja fel a maga érveit az igazság érvényre juttatása érdekében; de csak akkor, ha az álokoskodás útvesztőiben maga is el nem téved, magával rántva tapasztalatlan híveit. Szép a prófétálás művészete és dicső elhivatása, amely mintegy az Isten tanácsában nyer bepillantást a földi dolgok folytatása felől, s nem ezekhez, hanem az örökkévaló Itélőszékhez igazódva hozza meg a maga verdiktjét, amikor egy pusztuló nemzetnek nemes ösztönt ad az erkölcsi megújulásra, mint a feltámadás egyetlen eszköze... Szép a prófétálás művészete; de csak akkor, ha csakugyan Isten szava zeng a kijelentés harsonájában, új erőt öntve Josafát völgyének csüggeteg lakóiba.

Ámde — mint az apostol mondja — ezek mind rész szerint való dolgok. A tudás is, a beszéd is, a prófétálás is. Pusztá elmélet és fontoskodó filozófia, amelynek divatos rendszerei ideig-óráig megnyerhetik az emberek tetszését, de a szívet hidegen hagyják, annak vágyait betölteni nem tudva, csak a hiány érzetét keltik fel és táplálják az emberi kebelben; pedig itt minden a szíven és annak halhatatlan érzésein fordul meg. — Az apostol maga is beismeri, hogy ő is átment ezeken a keserű tapasztalatokon. Korához képest sokat tudott, annak rabbinikus bölcséletében és írásmagyarázatában el-

merülve, még büszke is lehetett volna a maga tudományára; de belátta, hogy mindez csak rész szerint való: a gyermek érzése, a gyermek gondolata, a gyermek beszéde. Ezek tehát nem illenek hozzá, amikor Isten jóvoltából megérte, hogy eljött számára abban a fényes krisztusi vízióban a tökéletes teljesség. Most hát itt van számára a lelki nagykorúság... A tükör — a gyermekkor álmaival és meséivel, darabokra tört. A homályos beszéden átvillant a lelki látás izzó napsugara. „Szemtől-szembe“ állott a keresztúton az ő Mesterével s később — a hetedik égbe ragadtatva — bizonyára az örökkévaló Atyát is látta, még pedig „szemtől-szembe“, s hallható a szózatot: „*Elég neked az én kegyelem!*“ Látta és hallotta, és pedig aligha úgy, amint a népi fantázia gyerekes játékaival maga elé rajzolta, hanem a valóságban, mint lélek az örökkévaló Lélekkel szellemi, szent egységben egybeforrva.

Ez hát a magyarázatja annak, hogy olyan szép dalt tudott zengeni a szeretetről, amelynek áldásait maga is élvezte, arra építve föl a maga egész hitvilágát, és a gyülekezetek krisztusi társadalmát. Bizony, aki mint ő, úgy látja lelkében az örök Ideált, legyen bár annak földi neve: kegyelem, megváltás, igazság, szeretet, az tud értenemcsak lelkesedni, hanem tud és tudott dolgozni, tűrni, szenvedni és áldozni — igen: áldozni vért és életet, hogy megismerve az igazságot az ő modern gyülekezetei is szabadok legyenek!

Kedves Testvéreim! — Szomorú még csak elgondolni is, hogy hit dolgában, még mindig — gyermekek vagyunk. Gyermekek nem abban az értelemben, hogy egyszerűség, őszinteség és

jámborság jellemezné hitbeli meggyőződésünket és erkölcsi magatartásunkat. Sajnos, nem ez a helyzet. A nagyobb baj az, hogy még mindig az ABC-nél tartunk. Nem elég nekünk a görög ABC-nek első és utolsó betűje: az Alfa és az Omega. Nekünk az összes betűk kellene. Mohó kedvteléssel ragaszkodunk a holt betűhöz, amit, úgy látszik — a hagyomány szentesít a mi számunkra, s nem vesszük észre a mi tiszteletreméltó áhitatunkban, hogy a betűkből régen elszállt a lélek. Lélek nélkül pedig nincsen élet. És nincs elsősorban krisztusi élet, ami pedig egyedüli célja és igazodása, argumentuma és diadalmas fegyverténye az egyetemes keresztény Anyaszentegyháznak. Ebben a krisztusi megmozdulásban jelentkezik — ha egyáltalán és valaha, most vagy bármikor, az oltárok körül és a Curiákban — a tökéletes teljesség: „Civitas Dei“ — Isten uralma a szívekben és a lelkekben.

Kedves Testvéreim! — Eleget bánkódunk a mások bűnei miatt, akik a nagy embervilágban még mindig nem látták meg a krisztusi élet és igazság újjászülő világosságát. Jusson eszünkbe, hogy ebben jórészt mi is bűnösök vagyunk, mert jóllehet a külmisszió ügyét áldozatos lelkek szolgálják távoli világrészekben is, mi magunk nem merültünk el a keleti világok tanulmányozásában annyira, hogy felismerjük és méltányoljuk a rokonvonásokat, melyek joggal odaillenek a Mester ajkaira. Hit és erkölcs, tudás és bölcsélet, művészet és társadalompolitika, és mindenekfölött a tökéletes teljesség megálmodása és megvalósulása hozhatná meg csupán a külső keretek fölött vitatkozók számára a békés kiegyenlítődést. Ez lenne az istenfiúság megérdemelt diadala és térfoglalása; er-

kölcsi tényezők latbavetésével, szellemi fegyverekkel, ugyanazon lelki adottsággal, testvérként ölelve keblünkre még a páriát is...

Dirib-darabba törjön hát az a hamis tükör, amely oly sok évszázadon át megzavarta lelki szemléletünket s orcánkon is eltorzította az isteni képet és hasonlatosságot. Szűnjön meg a homályos beszéd, amit legkevésbé az ért, aki azt lehangosabban hirdeti. Szegénysége és bűnei tudatában legyen bármily gyarló és alsórendű az ember világa, igyekezzék párhuzamosan haladni a szellemiség síkján azzal a felsőbbrendű világgal, amely az Örök Alkotó kezeiből került ki. Az egyiket a másik nélkül nehéz volna megérteni. Az egyik a tervezet: a másik a kivitel. Az egyik a kiindulási pont: a másik a megérkezés. Az egyik az álom világa: a másik a beteljesülés.

Mondjuk tehát az Újlesztendő első napjaiban: Óh, tökéletes teljesség: jöjjön el a Te országod! Mutasd meg nekünk az Atyát, a mi örökkévaló, egy igaz élő Istenünket — szemtől-szembe! Ámen.

Isten Igéje.

„Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével, mely az ő szájából származik.“

Máté ev. IV. 1—4.

Kedves Atyámfiai! — Pár nap múlva 10 éve lesz annak, hogy unitárius szószékünk is bekapcsolódott a magyar Rádió útján a magyarországi keresztény hívek szellemi közösségébe. Nem titok előttünk, hogy más egyházak és felekezetek tagjai is szívesen hallgatják a mi mondanivalónkat akár a sátoros ünnepeken, akár a rendes vasárnapokon; mint ahogy mi is megértéssel és rokonszenvvel kísérik az összes megnyilatkozásokat, amelyek a testvéregyházak szószékeiről a Rádió útján időről-időre elhangzanak. Ilyenformán sokat tanulhatunk egymástól, merítve abból a közös forrásból, amely mindnyájunk számára nyitva áll. Ilyenformán tárulnak föl lelki szemünk előtt azok a történelmi távlatok, amelyekbe beleilleszkedve sok mindent, ami esetleg elválasztana egymástól, könnyebben megokolhatunk, azt pedig, ami lényegbe vágó, azt, ami egyesít, szent örömmel és ragaszkodással tehetjük magunkévá. Igenis, itt egyek vagyunk. Itt megértjük, méltányoljuk és testvérként szeretjük egymást. Különben hogyan lehetnénk boldogságra és üdvösségre eljegyzett gyermekei az örök Alkotónak, aki Jézus tanítása szerint a mi mennyei édes Atyánk.

Az unitárius egyháznak (mert külön unitárius vallás nincs!) ez az alapvető tétele, amit a logika is támogat, a tudomány is megerősít. Amikor egyházalapító első püspökünk, *Dávid Ferenc* emlékét idéztük a Rádió útján, ugyanezt hangoztattuk teljes egyszerűséggel, világosan és félre nem érthető módon, kijelentve, hogy ez a prófétai szabású igehirdető, ez a mártir lélek „*a megfeszült Jézus Krisztus szolgájának*“ vallotta magát. Ő tudta jól, hogy a kereszténységben a Jézus tanítói tekintélye a valláserkölcsei életnek egyedüli normája s ahhoz igazodva hirdette a XVI. század fenkölt világánál s azt itt-ott szellemi téren meghaladva, az „*Igaz Tudományt*“... Sajnos, az ő tudományos és írói munkásságát kevesen ismerik. S akik említést tesznek róla a Reformáció századának szellemi vezérei között, többnyire elfogultak az ő egyéniségével és érdemeivel szemben, amiket úgy lehet — saját hívei körében is — egy későbbi korszak fog tisztázni és napvilágra hozni.

Addig pedig szűnjék meg a találgatás és gyanúsítás, amely legutóbb is nem átallotta a mi *Dávid Ferenc*ünket, az egyetlen magyar reformátort, úgy tüntetni fel, mint a szombatosok apostolát. Ez a vasárnapi lélek, ez a nagypénteki keresztthordozó, nem volt és nem is lehetett más, mint aminek a történelem ítélőszéke megbizonyította: *II. János király* udvari papja, a tordai országgyűlés ihletett szavú szónoka, a hit- és lelkiismereti szabadság kihirdetője, aki Isten igéjét alázatos lélekkel magyarázta, s annak egyik jelmondatát („*a Hit Isten Ajándéka*“) magáévá téve, amellet mindhaláláig kitartott s a kísértőt, amely őt is megalkuvásra készítette volna, elűzte magától; mert inkább Istennek óhajtott

engedni, mint az embereknek. A magyar föld még mai csonkaságában is legyen büszke arra, hogy itt fejthette ki erőinek legjavát a felvilágosult keresztény hit ápolásában és terjesztésében. A magyar lélek pedig értse meg, és fogadja bé a testvéri szózatot, amely kinek-kinek hitét, benső meggyőződését tiszteletben tartja; de ugyanakkor ugyanazt a megbecsülést várja és elvárja egy törvényesen bevett egyház múltjával és az örökkévaló evangéliumon nyugvó alapelveivel szemben.

Ennyit a tízéves rádiós évfordulón, az eszmék tisztázása végett, el kellett mondanom. Nem öndicsekvésből tettem, mert az nem kenyérünk, hanem azért, hogy a téves nézetet, a történelmi botlást, helyreigazítsam.

És most térjünk vissza, kedves Testvéreim, alapigénkhez, hogy azt is a maga igaz lényegében, unitárius módon megmagyarázhassuk.

A felolvasott igékben, *Jézus*, nyilvános fellépése előtt, komolyan számot vet önmagával. Mint harmincéves érett férfiú, tudja jól, hogy a tanítói szent hivatal nem könnyű dolog s Isten törvényének és a próféták írásainak magyarázata sok nehézséggel, sok keserű csalódással és könnyhullatással van egybekötve. De bízik a teremtő Istenben, aki őt elhívta; bízik az egyszerű családi és baráti környezetben, amely neki otthont, munkaműhelyt és hazát nyújt, s melynek kebelében, fokról-fokra haladva, megvalósíthatja a legmagasabb emberi ideált; és bízik önmagában, hogy csüggedetlen erővel és törhetetlen bátorsággal fog majd végighaladni életútján, mint egy igazi hős, mint istenfia, a végső diadalomig... Az idő rövid. Neki tehát sietnie kell, mert minden elmúlasztott óra súlyos vesz-

teséget, komoly veszedelmet jelent az idvesség után vágyakozó lelkek számára. Neki éjt-napot egybetéve kell munkálkodnia, hogy mindazt elvégezze, amire szent lelkesedéssel vállalkozott.

Előbb azonban a pusztai magányban helyet kell adnia a tépelődésnek és a töprengésnek, hogy azokat legyőzze és eltávolítsa az útjából. Számolnia kell, természetesen, az emberi gyarlósággal is, amely az ő nemes törekvéseit meg sem érti, vagy szándékosan félremagyarázza... Színt kell vallania saját maga előtt, és mérlegelnie kell, hogy vajjon lesz-e elegendő erkölcsi ereje, hogy az általa hirdetett igazság mellett megálljon minden körülmények között — minden áron, igen — a saját életének árán is? És hogy nincs-e a saját magatartásában valami árnyéka annak, hogy ebből az egész mozgalmából hasznot, tekintélyt, vagy világi előnyt óhajtana a maga számára biztosítani? — Ilyen s ehhez hasonló kérdések foglalkoztatták a pályaválasztás szent magaslatán mindnyájunk Tanítómesterét, az Úr Jézus Krisztust. Küzdött önmagával. Ezeknek a benső lelki küzdelmeknek a rajza, a világ színpada számára kivetített kép, az a jelenet, amelyet szent igénk szavaiban felolvastam. A többiek gyors egymásutánban következnek. Ott peregnek le szemeink előtt; úgy, hogy alig jutunk lélekzetvételhez. Csak amikor a grandiózus jelenetnek vége, s a kísértő megszégyenülve távozik a színtérről, látjuk, igazi benső megelégedéssel látjuk és élvezzük, hogy Jézus hű maradt önmagához. Sem a hatalomvágy el nem szédíthette, se a tekintély el nem csábíthatta, sem a múltó földi haszon le nem téríthette az egyenes útról, amelyre ifjúi lélekkel, annyi nemes kitartással vállalkozott.

A Kísértő minden alattomos, tetszetős praktikájával szemben Jézus csak Isten igéjére támaszkodik: „*meg van írva*“, „*viszont meg van írva*“, újból „*meg van írva*“... S a háromszoros bizonyágtétel előtt, mintegy varázsütésre összemolnának a színlelt támadások, amelyek mind az emberi gyöngeségre voltak alapítva. *Neki* nem kell a hatalom, ha az nem fér össze az Örökkévaló, az égi Atya szent tiszteletével. *Neki* nem kell a tekintély, ha az nem a lélek önkényes hódolatán épül föl. És nem kell neki a napnak vásári haszna, a sziklából faragott kenyér sem, hogyha a mellett az emberi szellem étlen-szomjan sorvad el.

Mindezekből világosan látjuk, Kedves Testvéreim, hogy az ő országa és gondolkozásmódja „*nem e világból való*“. Mint vezérmotivum kíséri végig egész hároméves tanítói pályáján a mai szentige: — „*Nemcsak kenyérrel él az ember*“... „Munkálkodjatok nem az eledelért, amely elvész, hanem az eledelért, amely megmarad az örökéletre, s amelyet az Embernek Fia ad néktek“... „Az Istennek országa nem ételben és italban áll, hanem igazságban, hűségben és a Szentlélek által való örömben“... Szóval, az anyagiasság lealázó és múlandó világával szemben itt van az a szellemi ország, amelynek kormányzására Ő a hivatott, amelynek törvényeit pontról-pontra ismeri s azoknak érvényt szerez a magán- és a társaságos életben egyaránt s a Nemzet örök javait is ezeknek a feltétlen uralmával köti egybe.

Ilyen előzmények után, ugyebár, Kedves Testvéreim, — bátran indulhat a mi Mesterünk kitűzött céljainak megvalósítására, mert önmagát fölvertezte mindennemű támadással szem-

ben. Akiket pedig tanítványai és munkatársai gyanánt maga mellé szólít, azok a Vele való társalkodásban és baráti együttlétben lassankint hozzásimulnak, — „*emberek halászaivá*“ lesznek. Az ember testi-lelki szükségeinek kielégítésén buzgólkodnak; békességét munkálják; igazságát védelmezik; hitét ápolják, reménységét erősítik s a Szeretet balzsamával gyógyítgatják számtalan bajait és sérelmeit. Kihívják és kiérdemlik az isteni bocsánatot teljes mértékét magának a Mesternek áldozatos életében és dicsőséges halálában.

Egy ilyen, eleitől végig átgondolt, nagy vonásokban lelki szemünk előtt ma is felvonuló szent missziót jelent, Kedves Testvéreim! — a Jézus által szóval és tettel hirdetett és megvalósított Istenigéje, mely valláserkölcsei életünkben éppen olyan fontos, mint a fizikai életben a *mindennapi kenyér*. Ez a kereszténység közös kincse, amelyet az egymásután következő századok sértetlenül megőriztek az utókor számára. Én hálás vagyok, hogy ezeket az okmányokat az isteni kijelentés áldott világa mellett az eredeti szövegben s több fordításban olvashatom; mert az igazat megvallva, minden egyes bibliai könyv olyan az én számomra, mint egy jóbarát, akinek az élet nehéz problémái között legalább van egy-egy vigasztaló üzenete, van egy-egy biztató szava s nem hágy magamra, ha mindeknek elhagynának is.

A *mindennapi kenyér* mellé, amelyet a „Miatyánk“ szavaiban naponta kérni szoktunk, kérjünk tehát, sőt követeljünk ebből a mennyei kenyérből is; mert hiszen jól tudjuk, hogy „*az Úr nem hagyja éhezni az igaznak lelkét . . .*“ s maga nyújtja a mi számunkra azokat az

örökbecsű igéket, amelyek adott esetben éppen a legalkalmasabbak, lelki szükségünknek leginkább megfelelnek. Nem kell sokat keresgelnünk. Csak nyissuk ki áhitattal az Élet könyvét s aligha találunk benne olyan fejezetet, amelyiknek egyik-másik sora ne közvetlenül mihozzánk szólna ebben a késő nemzedékben is. Mert ha egyébként nagyban meg is változott a világ körülöttünk s annak technikája — mint a rádió is — csodálatos a maga kiteljesedésében és alkalmazásában, azért az egyetemes emberi lélek vágyai és szükségletei nagyobbára ugyanazok, mint ezer meg ezer évvel ezelőtt. S az én lelkem sem nyughatik meg másban, mint az örökkévaló, egy igaz Istenben, akiben hitem, bizalmam meg nem ingott soha egy pillanatra is.

Isten igéje úgy hat reánk, Kedves Testvéreim!, mintha nehéz álomból ócsudnánk fel, tudatára ébredve annak, hogy „*ideje már az álomból fölserkennünk . . .*“ Zűrzavaros álmoképek helyett elibénk tárja egy jól elrendezett élet szintiszta képét, amelyben minden apró, kis jócselekedet a nagy egész szempontjából éppen olyan fontos, mint akármelyik hősi alkotás.

Isten igéje úgy hat ránk, mint kegyelem és vigasztalás, mely a bűn miatt elfordult lelket, a tékozló fiút is, magához emeli s helyet jelöl számára az atyai házban a megújhodott élet lakomáján. Nem tudjuk, ezek közül melyik funkció a fontosabb. Mindenik, úgy hiszem, egyaránt üdvös, életbevágóan fontos. Ami abból is meglátszik, hogy minden jó keresztény szereti a maga családi bibliáját, mint Isten igéjének ama *mennyei kenyérnek* kimeríthetetlen, gazdag tárházát. Ebből merítettek maguknak mindenkor diadalmas hitet és boldogító, édes reménységet

az emberiség vezető szellemei, akik úgy csüngtek rajta, mint a kis gyermek az édesanyja tápláló emlőin.

A mi XVI. századbeli első püspökünk, Dávid Ferenc — mint mondják — könyv nélkül tudta az egész Bibliát s a hitviták hevében állításainak és tételeinek igazolására onnan szedette a döntő argumentumokat, az Isten igéjéből. Onnan vette gyönyörű jelmondatát is, amit már idéztem a bevezető sorokban: „*A Hit Isten Ajándéka! . . .*“ A kis Erdélynek örök büszkesége marad, hogy e jelige oltalma alatt iktatták törvénybe a vallásszabadságot, még pedig az egész világot megelőzve . . . Ezt a szép és szent örökséget ismeri és nagyra becsüli az egész világon minden művelt nemzet. Illik tehát, hogy a jogos büszkeség mellett mi arra magunkat, ebben a hazarészben is, mindig méltóknak mutassuk s ne engedjük, hogy a hit- és lelkiismereti szabadság krisztusi lobogóján valaha folt essék . . . Őseink készek voltak 400 éven át annak védelmében vért és életet áldozni. Mi sem lehetünk hűtlen sáfárai a szent örökségnek. S ha a sors úgy hozná magával, győznünk kell imádsággal, türelemmel, kitartással, titkos könnyekkel és elfojtott sóhajtással mindaddig, amíg a mindenható Isten megelégedi szenvedéseinket s reményt nyújt a szabadulásra.

Isten igéje: föltétlen parancs. Afelett alku-dozni nem lehet. Az a hívőtől gyermeki engedelmességet követel; de meg is adja engedelmes-ségének jutalmát abban a boldog tudatban, hogy zavartalan harmóniában élhet és munkálkodhatik az élő Istennek örök törvényével s annak védelme alatt nyugodtan hajthatja fejét végső pihenőre, mert aki a kevesen hívnek talál-

tatott, azt az Úr többre bízza ezután, magához szólítván egy magasabb szolgálatra.

Isten igéjének buzgó hirdetője volt ékes-szólo ajkával, imádságos lelkével és szeretni és megbocsátani tudó szívével az az apostol, aki Szent Péter székében dicsőséggel uralkodott s az egyetemes keresztény egyház összes Híveinek gyermeki részvéte mellett az élet véghatá-rán, Isten akaratából, nyugovóra tér. Békessé- get hirdetett, békéről álmodott. Ez volt búcsú- szava is a világ Népeihez. Bárcsak megértenék! Bárcsak megvalósulna a jobb lelkeknek évez- redes álma és reménye! . . . Az unitárius egy- ház, a maga porszem mivoltában is, kegyelettel áldoz a nagy lelki Vezér emlékének: „*Requiescat in Pace, et lux perpetua luceat ei . . .*“ Amen.

Tanuságtétel.

„Veszitek a Szentléleknek erejét, minekutána eljövend tireátok; és lesztek nékem tanúim Jérusalemben és egész Judeában, Samariában és a földnek mind végső határáig.“

Ap. Csel. I. 8.

A lelki élet örök törvénye szerint, kicsiny kezdetből egy világraszóló mozgalom indul meg ezekben a napokban, amelyek az emlékezésnek és a bűnbánatnak vannak szentelve az egyetemes keresztény egyház gyakorlatában. Emlékezünk a Mesterre, kinek szelíden felénk hajló, sugárzó alakját csak egy pár pillanatra takarja el a megdicsőülés fellege. S ha szinte el is tűnnék testi szemeink elől, csak annál jobban és tisztábban és igazabban látják őt a lélek szemei: a századok folyamán mind mélyebb és odaadóbb ragaszkodást váltva ki az ő követőinek ezreiből és millióiból.

Őreá emlékezünk mi is e szent napon, igehirdetők és hallgatók, akik hallani véljük a baráti biztatást, hogy a vízzel való keresztség után, amellyel eljegyzett magának, immár a Szentlélekkel való kereszstelkedés magasztos ünnepe következik, amellyel mi jegyezzük el magunkat Ővele egy egész hosszú, szép, küzdelmes és munkás élet újabb és újabb fejezeteire.

A vízzel való keresztség külső jegy, amelyben még semmi különös érdem nincsen; de a tűzzel és szentlélekkel való kereszstelkedés jelenti annak belső tartalmát, az emberi méltóságot, amely mindannyiunkat hűségre és pedig tántoríthatatlan hűségre kötelez a lelkek örök Pásztorával, az Úr Jézussal szemben.

A búcsúzó Mester ígéretet tett a tanítványok csüggeteg csapatának: „Nem hagyok titeket árvakúl: megtérek hozzátok“... „Egy kis ideig nem láttok engemet; de majd meglátjátok az embernek Fiát eljöni az égnek felhőiben dicsőséggel és hatalommal“... És amint a szentigében hallottátok: „Veszitek a Szentléleknek erejét, minekutána eljövend tireátok...“ Mind ez a biztatás, mind ez az ígéret, amely olyan jól esik az élet forгатagában, a kísértések és kétségek között ingadozó emberi szívnek, *nem sok napok után* csakugyan beteljesült. A Mester áldott jelenléte, vigasztaló szava, lelkesítő példadása végigkísérte őket egész életükben. S a nagy pünkösdi jelenet magasztos próbája, amidőn szent hivataluk teljesítésére felruháztattak mennyei erővel, alkalmasokká tette őket Isten országára. Többé nem tanácskoztak testtel és vérrel, azoknak világi indulataival, akik minden szép és nemes szándék elfojtására készek, hanem az egy szükséges dolog megnyerése és annak boldogító bírása lett szívök legszentebb vágya, lelküknek ellenállhatatlan törekvése. Az ingadozó Péterből, aki a veszély idején megtagadta Mesterét, így lett a hit hőse, aki inkább engedelmeskedett Istennek, mint az embereknek. S még Tamás is, aki pedig alapjában kételkedő volt, a bizonyságok fellegének hatása alatt tollat ragad és megírja az ötödik evan-

geliumot, hogy a saját lelke tükrében újból át-
érezze és átélvezze a Mesterrel töltött tanulsá-
gos éveknek soha el nem avuló történetét. János
evangelista pedig nyugodtan és szeretetteljesen
folytatta a maga szent misszióját ott, ahol abba-
hagyta volt — „az Úrnak kebelén“... ahol egy
áldozatos Szív ma is és mindörökké érettünk
dobog.

Krisztus ígérete nem volt pusztá szó az ő-
kereszténység alkotó napjaiban, abban a dicső-
séges korszakban, amikor a pogány világ rom-
jain föl kellett építeni nyomról-nyomra, kőről-
kőre az Anyaszentegyház fenséges épületét. A
szó tetté vált a lélek ereje által. Az ideális szép
álmokép az eljövendő Istenországáról megvaló-
sult a szemök láttára; mert az apostolok, akik-
ben a lélek lángja csodákat mívelt, szűkmar-
kúan nem tartogatták csak maguknak ezt az
isteni ajándékot, hanem közölték azt másokkal
is, az arra érdemesekkel, akikről meg voltak
győződve, hogy annak hatalmával nem fognak
visszaélni s készek tanúságot tenni a Mester
örökkévaló igazságai mellett a fővárosban, mint
a vidéken s az akkor ismert egész világon, a ha-
talmos római birodalom területén — *a földnek
mind végső határáig.*

Akkoriban nem volt olyan könnyű dolog:
kereszténynek lenni; mert a tanítványok kised
gyülekezete egy hagyományaihoz görcsösen
ragaszkodó, önmagában elbizakodott, s minden-
nemű újítást gyanús szemmel néző, ellenséges
világgal állott szemben. A tanúságtétel ilyen kö-
rülmények között csakugyan a szó mai elfoga-
dott értelmében — martiriumot jelentett. Mar-
tiriumot: könynek, vérnek, életnek, vagyonnak,
családi szent kapcsoknak önkéntes feláldozását,

hogy a Krisztus keresztje ne szégyenfa legyen,
hanem a földöntúli idvesség glóriás oszlopa,
homályba borítva a Parthenon diadalmas osz-
lopsorait.

Ott van tehát egyfelől Istennek Szentlelke,
amely ajándékképpen adatik, kiöntetik, hogy
azzal az emberek belülről is megkeresztelkedje-
nek; másfelől ott van a vele járó szent elkötele-
zettség, hogy annak előnyeit teljes mértékben
felhasználni igyekezzünk a magunk és mások
javára s a mindenható Istennek dicsőségére.
Akire galamb képében szállott alá ez az isteni
erő, joggal elvárhatja, hogy az általa alapított
egyházban a galambnak szelíd, békességes tu-
lajdonsága soha ne hiányozzék. A mi unitárius
vallásközönségünk címerpajzsában és Híveink
lelkületében ott van a galamb. A századok viha-
rait csak így tudtuk kiállani s a jövő bizonyta-
lanságaival szemben se igen lehet más oltal-
munk és erősségünk, mint az evangéliumi kész-
ség jézusi lelkülete. És akikre lángnyelvek alakjá-
ban szállott alá ez a mennyei ajándék, azok
joggal elvárhatják tőlünk, hogy a szent tüzet
profán célokra nem fogjuk elfecsérelni, hanem
minden módon az leend a főgondunk, hogy esz-
méiket és igazságait, amelyekkel az emberi
civilizációt új útra irányították, ősi egyszerű-
ségükben és tisztaságukban megőrizzük s csor-
bitatlanul származtassuk át lelki utódainkra,
hiszen ez a legszentebb örökség, amely valaha
emberi kezekre bízott.

Nem is olyan rég volt az az első Pünkösd.
Nekem úgy tetszik némelykor, mintha csak a
minap lett volna. Illetve felújul annak dicsősé-
ges jelenete nemzedékről-nemzedékre, amikor
eszményi szép célok — hit, haza, emberiség,

szabadság érdekében fegyvert fognak és harcba indulnak az emberek. Az Isten is velünk van; mert az Ő szent ügyét szolgáljuk. Az Ő országának óhajtunk fényt, diadalt és tisztességet szerezni, még a saját életünk árán is. Mint ahogy a mi Mesterünk és örök példányképünk cselekedte.

Kedves Atyámfia! — Érzed-e magadban, érzed-e, — minden gyarlóságod és gyengeséged mellett is — ezt az isteni erőt, amely a fenkölt gondolatokban, imádságos érzésekben, tisztult vágyakban, kebled templomának megszentelt áhitatában jut boldog és boldogító kifejezésre? Érzed-e, hogy éppen ez az, ami által megtudod, hogy a mostani árnyékéletnél magasabbra vagy hivatva? Belátod-e, hogy a mindennapiság bántó szürkesége, a betegség terhe és az üldözések és aggodalmak légiója között erre a fenntartó erőre lehet és kell támaszkodnod, miként azoknak az elődöknek, akiknek szent emlékezetét megőrizte híven a mi okulásunkra a kereszténység történetének legragyogóbb fejezete: a martirologia? — Jusson eszedbe, hogyha hozzájuk méltó kívánsz maradni, reád is hasonló szent kötelességek egész sora vár. Gondold meg, hogy a modern világ mártiromsága egy cseppel sem alább való a szent hajdankor dicső tetteinél: Ha jól körül nézel, ma is láthatsz martir-anyákat és martir-nemzeteket, akiknek egyetlen vigasztalása és erőtadó forrása az az isteni erő, amely a lélek mélységeiből fakad. Ez a mélyes életadó erő teszi képessé őket arra, hogy amíg mások a kényelem párnáján nyújtózkodnak, eltűrjék, sőt örömet vállalják a tövises nyoszolyát, amely ezer gonddal, aggodalommal és álmatlansággal van tetézve. Ez a

mélyes életadó erő teszi képessé őket arra, hogy amíg mások örömmámorban úszva ünnepelnek, lehorgasztott fejjel ugyan, mint a szent Megváltó, de várják, csonkítatlanul s anélkül, hogy lábszáraik megtörettetnének, várják az Élet diadalmas feltámadását.

E nélkül a hit nélkül összeomlik minden, amit magunkban és magunk körül építettünk az évezredek folyamán. Azért kérem, azért követelem mindannyiunktól, akik magyar földön, messze földön ma is velünk együtt imádkoztak, és velünk együtt dicsőítik a Seregek Urát, s készek követni alázatosságban az Élet fejedelmét, hogy az apostol szavaival szólva: „Az Isten lelkét magatokban meg ne oltsátok!”

Kérlek, tartsatok ki a mondhatatlan szenvedésekben; mert a szenvedés — amint utóbbi súlyos betegségemből én is újból megtanultam — csak erőpróba, amelyet becsülettel, türelemmel és önmegtagadással nemcsak elviselhetünk, hanem élvezhetjük Isten áldottainak boldogságát, tudván, hogy „Isten az őtet szeretőknek még a rosszat is javukra fordítja“.

Jó és balsorsban ez legyen tehát a mi tanulságtételünk a Mester igazi és szent öröksége mellett, amelyet elkótyavetyélni nem engedhetünk. Ki áll jól érte, ki szavatol mellette, ha mi nem, *mi*, akik az ő krisztusi nevét hordozzuk ajkainkon — s bár hordoznók épp oly nemes kitartással áldozatos szíveinken! Mert a szép szavak kereszténysége helyett ma már a szép szívek kereszténységét várja tőlünk a világ. Üres ígéretekkel itt már többé boldogulni nem lehet. Hogyha kérdeznek a mi Mesterünk felől, nem mondhatjuk, és ne is mondjuk: „Nem ismerem azt az embert“... „Nem tudom, mit

mondasz...“ Hanem igenis, mondjuk el az ősi hitvallást, amelyet megpecsételt a századok martiriuma, a máglyák lángja és a börtönök homálya: „*Egy az Isten, egy a Közbenjáró Isten és emberek között, az ember Jézus Krisztus.*“ Ez a dicsőség éppen elég neki, aki a földön járva, a mennyországot szívében hordozá. Az ő áldásából, az ő dicsőségéből jut nekem is, neked is, hogyha nem riadunk vissza a mellette való tanúságtétel szent kötelességétől.

Minden istentisztelet, mely az ő Miatyánkját fohászkodja, tanúságtétel. És tanúságtétel: a megszegett kenyér, amelyből jut másoknak is, az Ő szegényeinek. — Az idejében mondott jó szó, amely áldással tetézve tér vissza annak gazdájára. — A kendő, amellyel könnyeket törültünk. — A sóhaj, amely egy *szébb jövőért* sír kebelünkben. — A megbocsátás, amelynek legjavát a megbocsátó maga élvezi... Mindezek és száz meg száz más módja és megnyilatkozása a krisztusi jellemnek legyen tanúság a Mester mellett és mimellettünk a földnek végső határáig... és azon túl is... Ámen.

Ami régi és mindig új.

„Az igazságnak útjában
vagyon élet és az ő ösvényének útja
halhatatlan.“

Péld. XII. 27.

Nagyérdemű Gyülekezet!

Kedves Testvéreim!

A történelem ítélőszéke előtt három nagy világesemény játszik döntő szerepet. Az egyik a kereszténység, amely egy új lelki világ teremtésének isteni művét vállalta s azt a Mester szellemi hagyatékában meg is valósította. A másik a reformáció, amely *fejében és tagjaiban* óhajtotta megjavítani az egyházat s tanaiban és alkotmányában visszatért az ősi alapokra, amelyek hitünk könyvében, a bibliában, meg vannak örökítve. A harmadik: a francia forradalom, amely politikai változata a reformációnak, s túlzásai és tévedései dacára is neki köszönhető a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméjének egyetemes térfoglalása az egyén joga és a népszuverénitás alapján.

Az említett három világesemény közül minket a mai kegyeletes ünnepen a reformáció érdekel közelebbről; jóllehet annak gyökérszállai messze visszanyulnak a kereszténység első századaiba, amikor még a Mester tanítói tekintélye inkább a vonzás törvényén épült fel; kizárva minden lelki kényszert és minden anathémát. A négy evangéliumban megnyilatkozó ősi egy-

szerűség, a csodákat körül sugárzó gyermekded báj, a Mester és tanítványai között a közös cél jegyében fennálló, testvéri szent viszony, az ember istenfiúságának egyetemesen elismert törvénye és annak, mint megdönthetetlen igazságnak kodifikálása az utolsó nagy jelenetben, a Golgotán — — mindez a Hit szemeivel nézve, úgy tűnik fel, Kedves Atyámfiai, mintha időről-időre meg-megújuló tapasztalatai lennének a haladó emberiségnek, amely sorsát és üdvösségét a jelenvaló földi világon felül egy eszményien szép és gazdag élethez, az Isten országához kapcsolja.

Ebből a távlatból tekintve, sok minden, ami valóban régi, az újság ingerével jelentkezik; pedig a gyökér ugyanaz, csak a talaj és az éghajlat minősége szerint más a színe, más az íze a gyümölcsnek. Külső alakját megtartja ugyan, de a belső tartalom sok variációt rejt magában... Ki fogja ezt a rejtélyt megoldani? Ki fogja végre kimondani, hogy ami a természet életében, mint örök norma szerepel, ugyanaz a kulcsa a szellemi világnak is, sőt ami a függés érzetét illeti, állapítsuk meg teljes bizonyossággal, hogy amannak van szüksége az utóbbira s nem megfordítva, jóllehet a két dominium, a földi és a mennyei, öröktől fogva kölcsönhatásban áll egymással. Csak az tud igazán imádkozni, aki az egyiknek érdekein felülemelkedve, testestől-lelkestől bele tud illeszkedni a magasabbrendű környezetbe, ahol idő és tér nem játszik szerepet. Csak az tud igazán dolgozni, aki mintegy íródeákja annak a felülről jövő isteni sugallatnak, amelynek önként engedelmeskedik. Csak az ismerheti meg az igazságot, aki a dolgok és jelenségek külső burka alatt a

bennök rejlő magot, a lényegét kutatja s nem elégszik meg annak egyszerű regisztrálásával, amit éppen szabad szemmel meglátott.

A lélek szemeire van szükségünk már csak ahhoz is, hogy saját magunkat megismerjük. És a velünk együtt egyazon magasztos célra elhivatott testvér-lelkek se nyílnak meg más fórum előtt. Amiből önként következik, hogy az egyetemes lélek, az örök Teremtő is, elrejtőzik és félrevonul minden olyan kísérlet elől, amely Őt, a kibeszélhetetlen Bölcseséget, szavakba akarja önteni, rendszerbe akarja foglalni... A Végtelen már önmagában tiltakozik mindennemű korlátozás ellen. Vele szemben csak egy argumentumnak lehet és van helye. Amit a hívő lélek így fejez ki: Hallgatok... s imádkozom. Ennek a beszédes igazságnak hódolt Jézus, amikor ártatlansága érzetében bírái előtt hallgatott. És az ő áldott nyomdokain haladva, mindazok, akiknek Isten kegyelméből részük volt az emberi civilizáció előbbrevitelében s a fejlődés történetét nem tekintve lepecsételt könyvnek, előszóval és írásban, könny- és véráldozatban hozzájárultak az isteni kijelentés tolmácsolásához a saját koruk és az eljövendő nemzedék számára.

Tisztelet és dicsőség adassék nékik, még haló poraikban is, az Úrnak oltára előtt, amelyet Melchizédeknek (az igazság királyának) rendi szerint szolgáltak hithűséggel, csüggedetlen kitartással, kereszt kínja, máglyák lángja s bilincs terhei között, mint egy új megváltás apostolai! Földi sorsukat tekintve, akármilyen szomorú véget értek is, bátran idézhetjük — Róluk emlékezve — szentigénk szavait: „Az igazságnak útában vagyon élet, és az ő ösvényé-

nek útja halhatatlan.“ Szándékosan választottam ki ezt a helyet az Ó-testamentum lapjairól s mindjárt le is fordítom azt az Új-testamentum nyelvére, ahol Jézus — földi és mennyei hivatásának teljes és tökéletes átérzésében — így szól: „Én vagyok az út, az igazság és az élet“... Ami ott még csak a logikai okfejtés műve, Jézusnál már személyes élmény: Isten útját járja, Isten igazságát hirdeti és az örökkévalóságba fogantozva, isteni életet él.

Aki egyszer rálépett erre az útra, arról se jobbra, se balra le nem térhet, ha csak önvesztébe nem akar rohanni. És — úgy hiszem — mindannyian jól tudjuk, hogy ez az út nem a mindennapi élet jól kitaposott széles országútja, amelyen a tömeg jár-kél föl és alá, mintegy önmagának tetszelegve, hanem a keskeny ösvény erdők mélyén, szirtek rejtekén, amelyet csak a kiválasztottak ismernek és követnek, egyedül lelkiismeretük parancsszavának engedelmeskedve, amely Isten szava a saját szívükben.

Ezt a benső szózatot követte az a hősi lélek, az a vezérlő szellem, a XVI. század eszméinek tántoríthatatlan harcosa, a mi *Dávid* Ferencünk, akinek emlékét — mártírhalálának 350. évfordulóján — mint az ő életművének örökösei, Isten iránti mélységes hálával és alázatos tisztelettel újítjuk fel a mai kegyeletes ünnepen... Ki is volt hát ez a *Dávid* Ferenc? Sokan kérdezik, mintha nem tudnák, hogy ő volt abban a forrongó korszakban a Krisztus anyaszentegyházának egyik leghívebb munkása, akinek tisztult hiténél és széleskörű tudásánál csak türelmessége és loyálitása volt nagyobb. Egyben tanító és tanítvány, akire egész Erdély felfigyel a vallási megújulás mozgalmi közepette: a

jobbágy és a nemes, a fejedelem és a szabad székely, akinek függetlenségi harcát ő látta el a maga fegyvertárából örök időkre szóló szellemi fegyverekkel. Tanító és tanítvány, aki bár könyv nélkül tudja a Bibliát, szívesen leül a Krisztus lábaihoz, hogy a hegyi beszéd erkölcsi magaslatáról újból és újból hallhassa s így annál jobban megérthesse az élő kijelentés újvilágot teremtő szózatát. Nála ugyanis a Krisztus tanítása nem holt betű, hanem éltető és elevetítő lélek. Ennek jegyében küzd — munkál, támad — védekezik, tűr — szenved — megbocsát, mindig és mindenütt az eszményt tartva szem előtt, amelyet az egész világ lelkiismeretét felrázó és megdöbbentő módon hirdet, amikor a párisi vérnász szomszédságában felállítja a tor-dai tilalomfát az 1568-iki országgyűlés végzéseiben, kijelentve, hogy hitét és vallási meggyőződését ki-ki szabadon vallhatja és hirdetheti...

Örök dicsősége ez *Dávid* Ferencnek és az unitárius fejedelemnek, *János Zsigmondnak*, akik az uralkodás művészetét Jézustól tanulták, s az ő szellemében szolgáltak másoknak, mindenkinek, ezúttal kétségbevonhatatlanul „az Úrnak nagyobb dicsőségére“... Élő szóval és írásban, tudományos művekben és lelkes szónoklatokban, bölcs mérséklettel folytatott hitvitákban, könny- és véráldozatban hirdette és meg is valósította *Dávid* Ferenc a szent eszmét, az örök igazságot, amelynek ösvénye halhatatlan. Ennek az igazságnak útában — mint az Írás mondja — élet vagyon a mi számunkra... Élet: munkás élet, küzdelmes élet, diadalmas élet... Élet, amelyet élni érdemes; mert a pálya véghatáránál vár a jutalom. Elmerülhetünk s

illetve újjászülethetünk a Tökéletes Élet végtelenségében, ahol a földi korlátok eltűnnek, a különböző nyelvek megszűnnek; ahol látunk színről-színre, szemtől-szembe; ahol a hitnél nagyobb a reménység, a reménységnél nagyobb a szeretet s a szeretetnél is nagyobb az Egy Őmagától való Felséges Isten, Krisztus által a mi közös mennyei, édes Atyánk, kinek nevére térjen e napon is minden áldás, tisztesség és hálaadás — örökkön örökké! — — Az *Ámen*-nel még várjunk egy kicsit!

Nagyérdemű Gyülekezet! Kedves Atyámfiái! — Az *Áment* nekünk — nektek, *Dávid* Ferenc szellemi örökösének kell oda tennetek ennek a beszédnek és minden ti beszédeteknek a végére. Sőt, ha igazán lélekben követni óhajtjuk és óhajtjátok a főpásztort, elejétől végig *Ámennek* és *igennek*, pozitívnak és Isten lelke által sugalmazottnak kell lennie minden beszédünknek, minden cselekedetünknek. *Dávid* Ferenc nemcsak beszélt, hanem cselekedett is. Hitéért és meggyőződéséért a dévai vár börtönében érte utól a „*Consummatum est*“ modern bizonyágtétele: — — „*Ami régi és mindig új...*“ Elmondhatjuk róla híveivel együtt az egész világon: „Bizony, ez ember Isten fia volt!“... Amen.

Az ígéret.

„Látták az én szemeim a te Idvezítődöt.“

Lukács II. 30—32.

Kettős arca van az emberi léleknek. Az egyik a múlt felé fordul s annak emlékeiben elmerülve, igyekszik megőrizni és elevenségben tartani mindazokat az eseményeket, amelyek döntő szerepet játszottak akár az egyes ember életsorsában, akár a népek és nemzetek életében. A másik a jövőbe tekint s reábizva magát az Istenség vezető kezére, látja ott az ígéret beváltását, a teljes, a tökéletes emberi ideált. És ezenközben úgy tetszik nekünk, hogy mindaz, ami a múltban dicsőséges volt, alig veszít a maga gloriájából, sőt századokról-századokra nőttön-nő annak tiszta fénye, amint időben-térben távozik. Még a komor képeknek is megvan a maguk sajátos erkölcsi fensége; hiszen ezek szolgáltatják az események háttérét s ezek fejtik meg a mi számunkra azokat a problémákat, amelyek nemzedékről-nemzedékre más meg más világításban mutatkoznak s fel-felbukkanak a mi szemünk előtt a modern világ szövevényes sejtelmeiben is, ahol sok minden a múltban leli magyarázatát, s attól nem kíván, nem tud, de nem is akar elszakadni.

A kereszténység kétezeréves múltjában sok lélekemelő és vigasztaló momentum van. Ezekre visszatekintve, nem tudjuk, hogy mit bámul-

junk inkább: azoknak elszánt hitét és diadalmas akaratát, akik készek voltak az üldözések idején az Isten országának terjedéseért életüket is feláldozni, vagy pedig azokat a jámbor férfiakat és nőket, akik a boldog béke idején készek voltak lemondani a világi előnyökről s apostoli szegénységben és hűségben tettek szent fogadalmat a Mester nyomdokainak követésére. Az előbbiek mártiromsága meghozta Krisztus Anyaszentegyháza számára a győzelmet, az egyetemes elismertetést; az utóbbiak buzgósága és kitartása egy egész életen át meghozta a súlyos lelki válságon átmenő emberiségnek a kiengesztelődést az Atyával, az örök Teremtővel. Egyikünkre nézve sem lehet közömbös, hogy a mi világunkban melyik típusnak adjuk az előnyt; melyikre mondjuk reá, hogy az felelne meg a Mester lelki alkatának, vagy más szóval a kereszténység lényegének.

Am a kereszténység kétezeréves múltjában sok olyan emlék is tolul a mi lelki szemeink elé, ami lehangoló, kiábrándító, vagy éppen kétségbeejtő. Ezekre visszatekintve, nem tudjuk, hogy mit hibáztassunk inkább: a világi hatalmat-é, amelynek birlalása majdnem végzetessé vált az egyház erkölcsi tekintélyére nézve, vagy azt a megátalkodottságot, amely az isteni szeretet nevében mohón szedte a maga áldozatait s bűnre-bűnt halmozott, hogy kitűzött célját így, vagy úgy, megalkuvással, vagy megfélemlítéssel elérje. Az előbbi helyett ma már, hála Istennek, a szellemi országlás gondolata lépett életbe, az Alapító intencióinak megfelelő módon; s ennek éppen ma van egyik történelmi dátuma, amely előtt mi is testvéri megértéssel állunk meg, kívánva a lelkek frigyére Istennek

atyai áldását. Utóbbi vonatkozásban még ma is sok a kívánni való; mert az emberi gyarlóság nem engedi, hogy az isteni tökéletesség világterve elvégezze a maga idvezítő munkáját a reánk következő *időnek teljességében*...

Krisztusváró lelkünk egész áhívatával forduljunk hát, Kedves Testvéreim, a jövő felé, amelytől az *igéret beváltását várjuk*. Mert nekünk tétetett az ígélet és a mi maradékainknak. Komoly, isteni ígélet, amelynek minden szava törvény, amely be van iktatva a történelem lélektanába. Törvény, amely nem tűr ellenmondást, avagy kijátszást. Törvény, amelyhez köti a Mindenható a maga világuralmát s azzal áll, vagy bukik.

Az agg Simeon, nagy idők tanúja, sok mindent látott életében, ami lelkét nehéz próbára tette. Talán csalódott az emberekben, akik nem tartották meg a neki tett ígéletet? Talán csalódott a saját illúzióiban, amelyekkel áltatá önmagát? Egyben azonban nem csalódott: Isten ígéletében, hogy addig halált nem lát, amíg meg nem látja népének szabadítóját, az Idvezítőt. Ő maga a látnoki lélek hitével csüngött ezen az ígéleten. Éjjel ott virrasztott fölötte, mint álomkép. Nappali tűnődéseiben, mint mosolygó képzelet. A munka óráiban, mint eredeti alkotás. A sorsdöntő próbák között, mint akaraterő. Az imádság perceiben, mint áldó isteni Jelenlét.

Most is ezt várja. Remegő térde, el-elcsukló hangja új erőre kap, amikor a templomhoz közeledik, és meglátja a kis gyermeket... Látták szemeim az Idvezítőt.

„Próféták által szólt régen néktek az Isten:
Azt, kit ígért, íme — végre megadta fiát...”

Az ígértet végre beteljesült... Lezáródott az Ó testamentum, mint az isteni kijelentés élő beszéde, amely előbb tettekben nyilatkozik s azután ölti magára a betűk külső köntösét, hogy ezek mögött végelethetetlen sorozatban, diadalmas menetben vonuljon fel a jövőbe tekintő, a teljes és tökéletes emberi ideált szolgáló lélek. Ez a pogány népek — világossága. Ez az Izraelnek — dicsősége. Ezt hirdetem én Nektek, Kedves Testvéreim, a szent Karácsony küszöbén, amikor — úgy hiszem — nem elég arccal Kelet felé fordulva, a múltban elmerengünk, hanem az idők gonoszsága mellett is, vagy talán még annál inkább tekintetünket a jövőre kell függesztenünk, ahol és amikor a mi számunkra is megérkezik a szabadulás s minden bántó gondolattól, minden büntől, minden ártó szándéktól szabadon szentelhetjük magunkat a népek családjában arra a szent misszióra, amely Isten kegyelméből a Duna mentén reánk bizatott.

Világosság kell ide is. Lámpás, amelynek fénye mellett az igazságkereső emberek megtalálják az egymáshoz s egymás lelkén keresztül az Istenhez vezető utat. Ahol ez az áldott fény világol, ott minden tévedés, ott minden önző érdek ki van zárva. Látunk Isten szemével. Meglátjuk a bajt, a veszélyt, amely minden mi földi nyomorúságunknak és szenvedésünknek forrása; és azt is meglátjuk, hogy hol van mindezekre az igazi segítség, az igazi orvosság, amely nélkül az egész világ megrendül a maga szervezetében s az esetleges külső támadásoknak nem tudván ellentállani, dicstelen végre leend kárhozható. Pedig, ugyebár, Kedves Testvéreim, a mi jó Istenünk a maga mélységes bölcsességében és tiszta ítéletében nem ilyen sorsot

szánt a teremtett világnak. Ő azt akarja, hogy a különböző népek egymást megértve az Ő szent országának építésére törekedjenek. Azt akarja, hogy a mennyei Jeruzsálem, a békességnek áldott szent városa, alászálljon ide miközünk, s legyen új ég, új föld, amelynek boldogságát ne zavarja meg a sok sötét bűn és nyomorúság, amelynek terhe alatt most is nyögünk. Alighanem mi vagyunk azok a pogány népek, akiknek a megvilágosíttatására küldetett az Úr Jézus Krisztus, mint igaz Világosság. S ha én áskálódom, ha setétségben járok, ugyan mi közöm lehet nekem a hegyen épült várhoz? — Reánk néz sugárzó szép tiszta gyermekszemével az Idvezítő s számonkéri tőlünk az elvesztegetett órákat, az elmúlasztott jó alkalmakat, amikor az oltárlángot híven ápolva, mi magunk is az ő helyében tehattünk volna valamit az igaz világosság terjesztésére s nem tettük, mert jobban szerettük a sötétséget s annak cselekedeteit. Im, itt az idő, itt az alkalom, hogy az utolsó órában még megbéküljünk Övele, a mi Mesterünkkel s felajánljuk neki tanítványi hűségünket és ragaszkodásunkat.

Ez léssen bizonyára az ő legnagyobb boldogsága és dicsősége, hogyha mi, akik az ő nevéből neveztetünk keresztényeknek, át leszünk hatva a szent karácsony hangulatában a reánk váró nagy elkötelezettség érzetétől. S ezt a hangulatot az áhitat szárnyain kivisszük Isten imádságának hajlékából, ki a nagy világba, a különböző munkamezőkre, a házi tűzhelyek mellé, a szenvedő betegek ágyaihoz, a békés, boldog baráti körbe, s oda is, ahol nemes ellenfelek mérkőznek egymással az elvi harcok magaslatán — mindig és mindenütt attól a gondolattól vezet-

tetve, miként állíthatom magamat Isten és az Anyaszentegyház, magyar Hazám és nemzetem s az egész emberiség üdvének szolgálatába, hogy bennem is valóra váljon az isteni ígéret s lássam én is, lássam a saját szemeimmel az Idvezítőt, a pogány népeknek megvilágosításokra való világosságot s a magyar Izraelnek — dicsőséget.

Kettős arca van az emberi léleknek. Az egyik a múlt felé fordul s elmerül annak emlékeiben. A másik a jövőbe tekint, s reábízva magát az Istenség vezető kezére, látja, előre látja ott az ígéret beváltását, a teljes, a tökéletes emberi ideált. Ő a mi igaz világosságunk. Ő a mi örök dicsőségünk. Ámen.

Az örök Mester.

„Feltámadott az Úr
bizonnyal!”

Lukács XXIV. 34.

Ünnepi szent örömezzések között üdvözöljük a kelő Napot, amelynek arany sugarai elűzik a homályt, a sötétséget a föld színéről, s feltárják előttünk a teremtett világ ezer szépségét. Ahova ezek a mennyei sugarak behatolnak, ott élet és tenyészet virul völgyön-hegyen. Mint egy varázsütésre, lehullanak a bilincsek, amelyek kötve tartották a természet erőit; s a szabadság üde levegőjében méltóságteljesen szárnyal a királyi sas, mindig magasabbra és magasabbra emelkedve az ég felé, oda, ahol nincs korlát, ahol az eszményi vágyaknak és törekvéseknek nem szab határt a földiség, a múlandóság megszokott kerete.

A költő egy új élet hajnalhasadását köszönti benne; s át meg át lévén hatva a világosság szeretetétől, boldognak mondja magát, hogy ezek a sugarak az ő számára is üzenetet hoznak, amelyet neki kell a földiek füle hallatára tolmácsolnia a rímek és ritmusok ékesen szóló nyelvén.

A krónikás egy új világ határmesgyéjén állva, átengedi magát az egyszerű tények, a mindennapi események hűséges regisztrálása mellett egy üdvösséges, édes lelki hangulatnak, s ő maga is átéli a saját szívében azokat a mo-